

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ט

פרשת פקודי

א. אור החיים .

פרק לח, פסוק כח:

היה מחלק הנשאר, ואם היה אומר הכתוב ויעש ויום וגו' יהיה נשמע פי נאמר מפי אל עליון שעור זה ולא כן הוא אלא מקללן של דברים הבין פנפנר, ודעתי אינה פסקרא זו, כי ודאי כי פסוק אחר היה בתרומת המשכן מלבד הפקע לגלגלת כי מקרא מלא דבר הכתוב בויקרא (ל"ה כ"ד) כל מרים תרומת פסוק ונחשת, ובפסוק זה לא יצדיקו דברי ראב"ע שישב בפסוק (כ"ה ג) וזאת התרומה והמשפיל לבין, ויתבאר אומרו ואת האלף על דרך מה שפרשנו בפסוק (כ"ד) כל הזהב וגו' פרוש שלא נחסר באמצעות ההתכה ופרטי המלאכה שהגם שעשה כמה פרטי המלאכה במעשה כמה ויום וחשוקיהן אף על פי כן המספר עצמו בשלמות היה בנזרים ולא נחסר ממנו כלום והוא אומרו ואת האלף וגו' עשה ויום והבין:

כח ואת האלף ושבע וגו'. פרוש הנשאר, ורבותינו ז"ל אמרו (שמ"ר פנ"א) ששבתם וכשזכר אותם אמר ואת האלף וגו' הם כמה שעשה ויום וגו', והנה להסוברים מהחכמים (ראב"ע) כי לא היה פסוק בנדרת המשכן וזלת מחצית השקל יתבאר אומרו ואת האלף על זה הדרך לפי שמצינו שצוה ה' בתרומת הפסוק מחצית השקל ובכל מלאכת המשכן לא מצינו שצוה ה' מעשה פסוק וזלת האדנים והגוים וחשוקיהם ובאר באדנים שצריך פסוק לאדן והגוים לא הודיע ה' שעורן ושעור חשוקיהן, לזה נתחכם בצלאל וחלק הנשאר מהאדנים ועשאו ויום שהגם שלא צוה ה' שעורן כמה שנתן שעור לאדנים השפילו כי הגוים וחשוקיהם יהיו מהנשאר, ולזה אמר ואת האלף וגו' עשה ויום פרוש שחלק הסך לגוים, ואין הכי נמי אם היה נשאר יותר או פחות

אלות

1. קרא שוב את הפסוק, איך ניתן להבין כפשוטו?
2. פרשנו 663 דעת פרשנים אחרים בהרחבה - למרות שאינו מסכים צהמט - מהי דעתם?
3. איך תסביר לו אונה על הקושי האפשרי כאן?
4. לבסוף מהי דעת פרשנו ואיך תסביר אונה על הנאמר בפסוק?

* * *

ב. תוספת ברכה .

פרק לט', פסוק כב':

דיעש את מעיל האפור כליל תכלת (ל"ט כ"ב)
להשם "תכלת" שתי הוראות, האחת, כי הדבר לעצמו, הארג, המטוה וכל השייך לזה יהי' כולו צבוע תכלת, והשנית, כי הצבע שצובעין בו התכלת הוא דם חלזון ומראהו כמראה אבן ספיר, ולא יהי' מעורב בו מין צבע אחר.

פקודי

ובזה יתבאר בזבחים (פ"ח ב'), תנו רבנן, מעיל כולו של תכלת הי, שנאמר ויעש את מעיל האפוד כליל תכלת, ולכאורה אינו מובן מה חדשר חז"ל כאן יתר על המפורש בפסוק, ואיך יכון על זה הלשון תנו רבנן, מה תנו ומה חידשו, הא כן מפורש בפסוק, ואין דרך הגמרא לשנות במכוון ממש כמו שכתוב בפסוק בלא כל דבר חידוש.

אך לפי שבארנו משתי ההוראות בשם תכלת, באים חז"ל ללמדנו, דלשון כליל תכלת שבפסוק זה מוסב על עצם הדבר, החומרי, שיהי' כולו צבוע תכלת, אבל זה שבצבע התכלת מדם חלזון לא יהי' מעורב מין צבע אחר — זה נלמד משם תכלת הכתוב במיני צביעה, בריש פרשה תרומה: ותכלת וארגמן ותולעת שני, וכפירש"י שם, דכולם מוסבים על צבעים.

ועיין בכסף משנה בפ"ט ה"ג מכלי המקדש, שעל מה שכתב הרמב"ם המעיל כולו של תכלת כתב הוא כמקור לזה, "מפורש בפסוק", ולפי מה שבארנו, מפורש זה מתפרש רק עפ"י דברי הגמרא, והי' מהראוי להעיר כי תכלת שבפסוק ובגמרא הם ענינים שונים.

אלו

1. מה הן שתי ההוראות *deus* "תכלת"?
2. למה חשוב לפרשנו להעדיף זאת כק ואינה טעות הוא בא להציג לנו?
3. איך לפי זה מובן פסוקנו?

* * *

ג. באור יש"ר .

פרק לט' פסוקים כט', לא':

(כט) ויעל עליי. עדיין לא הקים החזר קביע נמשכן, וחין מקריבין בלא קלעים, כי יהיו שחוטי חוץ, והכוונה שהעלה את העולה ואת המנחה בזמנו אחר גמר ההקמה והמשיחה: ויעל. משה הוא המעלה, שכן נטויה, וזה אשר תעשה (לעיל כ"ט ל"ח), שיתחיל הוא לעשות כן בעצדו בימי המלוואים, כי האוואות כולן שם על עבודת משה, ואמר אחרי כן עלת תמיד לדורותיכם (שם מ"ג) שיעשו כן הכהנים לדורות, והנה אף ביום השמיני למלוואים שהוא יום הקמת המשכן, שבו התחיל אהרן לשמש בכהונה גדולה, לא הקריב אהרן אלא הקרבנות שלטווא לאותו היום בלבד, שנאמר: קרב אל המזבח ועשה את חטאתך וגו' (ויקרא ט' ז'), אבל שמש גם משה עדיין והקריב קרבנות לצור: את העלה. עולת תמיד: ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד, שהיא בכלל עולת התמיד, כמו שנאמר ועשרון קלת בלול בשמן וכו' (לעיל כ"ט מ'), ומיום ההוא והלאה עבודה באהרן ובניו, ולא שמש משה כלל אף בקרבנות לצור: (לא) משה ואהרן ובניו. יום שמיני למלוואים השוו כולם לכהונה, ובו ביום בלבד קדש משה עמוס, כי לא מלינו זר רוחן מן הכיור זולת זה:

אלו

1. מה היתה הפציה לפרשנו בפואו לפאר בקטצ הראשון, ומה מצנהו?
2. בקטצ השני מרחיב פרשנו להסביר את צבדות משה במשק ימי המילואים, למה זה חשוב?
3. לפי זה איך היה סדר ההקרה בימי המילואים ואיך ביום השמיני?
4. מה היה המצב המיוחד והחד פצמי לפי הסברו של פרשנו לפסוק לא':

* * *

ד. אברבנאל .

פרק מ' :

סיכום המאמר על הענן והכבוד

הנה התבאר מזה כלו, ש"כבוד יי" הוא האור הנברא, לא אש יסודי ולא אש מורכב, אלא דבר דומה לאש. ומה הוא הענן הנראה לישראל. ושלא היה מהעננים המתלדים מהאידים העולים, אבל היה ענן הכבוד שהיה מקיף וסובב את האור הנברא. ושזה האור והענן נבראו ביום הראשון ממעשה בראשית. ושבהם נעשה אות ברית להבטיח לנח ולבניו מהמבול. ושזה היה עמוד הענן ועמוד האש ההולכים לפני מחנה ישראל בצאתם ממצרים. והם האש והענן אשר ירדו על הר סיני לעיני בני ישראל. והאור האלהי הנברא הזה, כשחל על משה רבינו עליו השלום נקרן עור פניו בפועל הארתו (לעיל לד, כט), וכשפגע בנדר ואביהו שרף אותם (ויקרא י, ב), כי עשה לכל אחד כפי הכנתו.

ועל הענן וכבוד ה' האלה, אמר הכתוב כאן בפרשה בהקמת המשכן (בפסוק לד): "ויכס הענן את אהל מועד וכבוד יי מלא את המשכן". והאש האלהי הנברא הזה שקרא הכתוב - "כבוד יי", הוא אשר ירד על המזבח ביום השמיני למלוואים כמו שנאמר (ויקרא ט, ו):

"וירא אליכם כבוד יי". והוא היה הנראה במדבר פתח אהל מועד פעמים רבות לישראל. והוא היה אשר ירד ומלא את בית ה' אשר בנה שלמה, שנאמר (מלכים א' ח, י-יא): "והענן מלא את בית יי, ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלא כבוד יי את בית יי". ובדברי הימים (ב' ז, ג) נאמר במקום זה: "וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד יי על הבית". וזה היה האש שירד בהר הכרמל לאלהיו (מלכים א' יח, לח). ואולי שעליו נאמר (דניאל ז, י): "נהר דינור נגד ונפק מן קדמוהי" וגו'.

הנה ביארתי הדרוש היקר הזה, והארכתי בו מאד מפני מעלתו, ומה שראיתי בקצור המחברים והמפרשים בהבנתו. ובפירושו הפסוקים מהתורה והנביאים שזכרתי פה²⁴, נטייתי ממה שפרשתי בהם במקומותיהם, ובחרתי עתה דרך אחר בפירושם כפי הצורך לענין הדרוש. ואין בזה סתירה כי שבעים פנים לתורה.

אלו

1. מהי האדרתו של: "ענן הכבוד"?
2. ממה הוא רוצה להבדיל זאת?
3. מתי נולד ארץ זה והיכן כבר נראה?
4. איך זה קשור למשה רבינו?
5. מתי, איך והיכן הופיע ארץ זה?
6. מה רצה פרשנו להאיר לנו קטע האחרון של דבריו?

* * *

(א) בגדי שרד. בגדים שלא היתה להם שום תמונה מגבולתו וידועה וזולתי המציר בשרד², כמספיק לכסות הפלים³.

(ג) וירקעו את פחי הזהב. המתנדבים⁴ שהתנדבו הזהב לבגדי קהנה

רקעו פחים⁵ להיותם מוכנים שיעשו האמנין מהם פתילים⁶. וקצץ פתילים. האמן קצץ פתילים מאותם הפחים המרקעים שהתנדבו.

(ה) כאשר צוה ה' את משה. בכל עשייה שעשו האמנין היתה כוננת לעשות רצון האל ותקרב שצוה זה למשה⁷.

(לב) ותכל... ויעשו בני ישראל. הפעלה כללה על שלמותה⁸ נעשתה על-ידי כל ישראל, כי קצתם התנדבו קמון וקצתם עשו המלאכה בנדרכת לבם לעשות רצון קונם⁹. בן עשו. לא פחות ולא יותר¹⁰.

1. הם הציורים שבשני צדי הבד מקבילים ('מוגבלת') אחד לשני. 2. בכד עצמו כחלק מן האריג, דהיינו בלי מלאכת האומנות המיוחדת שלפיה ציירו משני צדי הבד ציורים מקבילים אחד לשני. 3. על פי שיטת רש"י בפסוקנו ש"בגדי השרד" לא היו חלק מבגדי הכהונה. ועיין גם רש"י לעיל לא, י. נראה שרבינו מפרש שלא רק שלא היתה בכד הזה מראית הצויר המיוחדת, אלא גם 'להם' לא היתה כל צויר (כמו צורת המעיל והאפוד וכדו').

אלו

1. איך פרשנו מביין את: "בגדי השרד"?
2. פרשנו מבין בין: "וירקעו" לבין: "וקיצץ", האם זה רק הבדל לשוני-סמנטי או יותר?
3. פרשנו קובץ שהרצון והתכלית בעצית המשכן היה תנאי לקיומו ואת זה למדו ממה, ממה כל זה חשוב כל כך?
4. ממה חשוב לבין כי כל הצבורה האמונת היתה של: "כללית ישראל"?
5. מה היה - לדעת פרשנו - ההבדל בין המשכן לבין בית המקדש ומה הרצון כק?

* * *

4. לשון רבים מוסב על "וירקעו". 5. מקצוע שלא דרש מומחיות יתירא (לרדד מן הזהב טסים דקים). 6. עבודה שדרשה מומחיות מיוחדת, ולכן "וקצץ" בלשון יחיד, ובוה מבואר המעבר מל' רבים לל' יחיד שהיה משה לרבינו רחמי

7. מעבר למחלוקת אם מצוות צריכות כוונה או אינן צריכות כוונה, מפרש רבינו באופן שיטתי כי מלאכת המשכן - כל שלב ושלב שבה - דורשת כוונה לרצון המצווה ולתכלית המצווה. בלי כוונה זאת לא יחול על המשכן דין השראת השכינה עם כל המשתמע מכך. ועיין בזה להלן (פרק מיד'טו). ועיין בזה גם לעיל (פרק לו, ח), שם פירש רבינו: להודיע שעשו הכל בכיוון לעשות כרצון מי שצוה ולתכליתו, ובביאורו שם. כאן הוסיף רבינו שאת הרצון והתכלית למדו ממה רבינו.

8. פירוש "ותכל". 9. כמבואר לעיל בפירושו רבינו לפרק לו, ח. ובעקבות רבינו כתב באור החיים הקדוש: "...כאן עשה הכתוב מחברת הכללות בקיום התורה. ותראה כי בני ישראל יזכו זה לזה והתורה ניתנה להתקיים בכללות ישראל. כל אחד יעשה היכולת שבירד ויזכהו זה לזה... כי ה' ציוה תרי"ג מצוות, ומן הנמנע שיימצא אדם אחד שישנו בקיום כולם... אלא ודאי שתתקיים התורה במחברת הכללית... והוא מה שאמר הכתוב כאן "ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה'", כינה לכולם יחד מעשה כולם, הגם שמהם הביאו נדבה, מהם עשו מלאכה, יאמר על כללותם שעשו הכל. וסמך מאמר זה למלאכת הבגדים אשר עשאוים יחידים מישראל, להעירך כי על פרט זה יאמר שעשאו בני ישראל באין הבדל... 10. כך דינו של משכן משה, וזאת לעומת בית המקדש של שלמה. משכן שהגיע לדרגת נצח (רבינו לעיל לח, כא) אין בו מקום ליתר או חסר, כאשר שלימותו מתבטאת בין היתר בדיוקו הנמרץ. ועיין לעיל לו, ה' ר"ז ובביאורו שם.